

Kokous, joka jatkuu yhä

There is no translation available, please select a different language.

KOKOUS, JOKA JATKUU YHÄ

SDP:n edeltäjä, Suomen Työväenpuolue, perustettiin vuonna 1899. Forssan kokouksessa 1903 puolueesta tuli sosialidemokraattinen.

Forssan kokouksen osanottajat olivat sitä mieltä, että työväestön on saavutettava "valtiollinen mahti", mutta enemmistö halusi päämäärään parlamentaarisia keinoja käyttäen.

Samaan aikaan Vladimir Iljits Lenin tovereineen järjesteli "Venäjän sosiaalidemokraattista työväenpuoluetta" iskukuntoon. Maanpaossa Brysselissä ja Lontoossa Lenin ajoi läpi ohjelman, jolla piti toteuttaa "proletariaatin diktatuuri", vaikka terroria käyttämällä.

Leninin linjalle tuli myöhemmin kannattajia myös Suomessa. SDP onkin historiansa aikana joutunut useamman kerran torjumaan vallankumouksellisen väen pyrkimykset.

Kun vuonna 1973 juhlittiin Forssan kokouksen 70-vuotisjuhlaa, Karl-August Fagerholm muistutti mieliin tämän historian. "Kommunistit ovat juhlassamme kuokkavieraita", hän sanoi.

* * *

Keisarillinen Venäjä suhtautui synkeän epäluuloisesti kaikkeen valtiolliseen toimintaan Suomen suuriruhtinaskunnassa. Elleivät sosialistit olisi Forssassa nostaneet Venäjän valtionlippua sisääntuloportin yläpuolelle, santarit olisivat hajottaneet kokouksen alkuunsa.

Forssaan kokoontui tuon ajan yhteiskunnallisia aktiiveja joka puolelta Suomea. Kyseessä oli totinen yritys tehdä sosialistisesta työväenliikkeestä toimiva organisaatio. "Toivomme Korkeimman siunausta töillemme köyhälistön vapauttamiseksi rahavallan ikeestä", sanottiin Viipurista tulleessa sähkössä.

Kokouksen osanottajat olivat nuoria miehiä ja naisia, keski-ikä oli vain 33 vuotta, puolet nykyisen SDP:n jäsenkunnan keski-ikästä. Joukossa oli kuitenkin jo yhdistys- ja agitaatiotoimintaan oppinutta väkeä, lehtimiehiä, eri käsityöalojen mestareita, pikkukauppiaita ja työmiehiä.

Riitelemällä puoluetta silloinkin rakennettiin. Linjariitoja ja kuppikuntia oli alusta alkaen. Kokous oli kohtuullisen hyvin valmisteltu ja alustuksia oli tilattu yhteiskunnan eri lohkoilta. Tilattoman väestön asemaa pohtiessaan tamperelainen yrittäjä, kansankeittiön omistaja Kössi Koskinen oli pessimistinen. Hän siteerasi Karl Kaytskya, jonka mielestä "kartanon renkiä on vaikeampi saada kääntymään sosialistiksi kuin hänen nykijäänsä".

Koskisen mukaan Suomen vähäväkinen torpparikansa ei ollut tiedoiltaan ja siveelliseltä kunnoltaan häppöinen. "Nostaa sitä ken ei itse tahdo nousta - se on sangen kiittämätöntä työtä." Kokousväki piti tällaista puhetta sopimattomana. Leo Leino Limingalta vaati, että alustaja erotetaan puolueesta. Koskinen ei hänen mielestään enää ollut sosiaalidemokraatti "vaan puoluevastustaja!"

Edward Valpas ei ollut valmis hyväksymään periaateohjelmaa, vaan halusi lykätä sen seuraavaan puoluekokoukseen. Se sai Eetu Salinin, kokouksen puheenjohtajan, sanomaan, että "vaikka me venyttäisimme sen hyväksymistä 50 vuotta, emme voi sitä todistaa, että sen silloiset vaatimukset tyydyttäisivät kaikkia, sillä silloin on kehitys jo muuttanut vaatimuksiamme".

Valpas oli ihmistyyppiä, jollaisia kaikkina aikoina pesiytyy kaikkiin puolueisiin. He ovat mieluummin vastustamassa asioita, kuin viemässä niitä eteenpäin. "Sinä tahdot visseistä syistä puolueen hajalle", Salin jyrisi Valppaalle.

* * *

Forssan kokouksen ohjelma on jokseenkin kattava luettelo niistä eduista ja kansalaisoikeuksista, joita tämän päivän hyvinvointiyhteiskunnassa elävillä ihmisillä on. Useimmat Forssan vaatimuksista on muodossa tai toisessa toteutettu. Joitakin on kokeiltu ja havaittu huonoksi ja muutama ohjelmakohta on tykkäänään päätetty unohtaa.

Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus oli vaatimuksista ehdottomasti tärkein. Kokouksen mielestä ei työmiehelle voitu edes asettaa "siveellisesti sitovia kansalaisvelvollisuuksia" ennen kuin kaikilla oli äänioikeus. Tuskin kukaan tuon kokouksen osanottajista uskoi, että vaatimus menisi läpi jo neljä vuotta myöhemmin. Myös naiset saivat Suomessa äänioikeuden, ensimmäisenä Euroopassa, kun laki astui voimaan v. 1907.

Ensimmäisissä vaaleissa sosialidemokraatit saivat eduskunnasta 80 paikkaa. Kannatus kasvoi vaali vaalilta, mikä hermostutti oikeiston. Vuoden 1916 vaaleissa sosialidemokraatit saivat peräti 103 paikkaa, yksinkertaisen enemmistön. Porvaripuolella ei tulosta suvaittu, eduskunta hajotettiin ja 1917 järjestettiin uudet vaalit. Voimasuhteet kääntyivät toisin päin, 92 paikkaa vasemmistolle ja 108 porvareille.

Pettymys sosialidemokraattien parissa oli suuri. Nyt saivat vettä myllynsä ne toverit, joiden mielestä parlamentarismi ei

johda mihinkään. "Parlamentarismi ei kannata!" Ellei vaalitulokset ole oikeiston mielestä oikea, se järjestää uudet vaalit.

Sosialidemokraatit alkoivat jakaantua kumouksellisten ja maltillisten välillä. Suomessa osattiin odottaa vallankumousta Venäjällä. Työläisten piti varustautua kumouksen varalta ja niin ruvettiin perustamaan punakaarteja. "Valta otetaan", tavalla tai toisella, tuli iskulauseeksi.

Pari viikkoa myöhemmin SDP:n ylimääräinen puoluekokous istui Hakaniemessä Helsingin Työväenyhdistyksen vasta valmistuneessa graniittilinnassa. Lenin lähetti kokoukseen Josif Stalinin ja Aleksandra Kollontain. Heillä oli mukanaan Leninin tuliset taisteluterveiset: "Toteuttakaa Suomen sosialistinen uudelleenjärjestely!"

Historian kiemuroihin kuuluu, että Venäjällä vallan kaapannut Lenin "myönsi" Suomen porvarilliselle senaatille itsenäisyyden. Lenin ei tätä tehnyt jalomielisyyttään, hän uskoi ja toivoi, että työväki Suomessa kaappaa vallan ja sosialistinen Suomi liittyy tuoteprikaa neuvostokansojen suureen perheeseen.

Leninille puheet kansojen itsemääräämisoikeudesta olivat keino hankkia vähemmistökansallisuuksien tuki taistelussa tsaaria ja Venäjän väliaikaista hallitusta vastaan. Kun kapina Suomessa vuonna 1918 alkoi, Lenin toimitti punakaarteille aseita ja miehiä.

Urho Kekkone jatkoi myöhemmin Leninin luukuripuheita, mutta käänsi ne Suomen hyödyksi. Jos Lenin antoi Suomelle itsenäisyyden, ei kukaan kunnon kommunisti sitä voisi meiltä pois ottaa, Kekkone muotoili.

Väinö Tanner otti ohjat SDP:ssä kansalaissodan jälkeen. Vuoden 1919 puoluekokouksessa puolueeksi järjestäytynyt SKP yritti vallata SDP:n. Valtaus epäonnistui eikä Tanner saanut sitä eläessään koskaan Moskovalta anteeksi.

Sodan jälkeen asevelisocialistit pelastivat Suomen kommunismilta jatkamalla sotaa politiikan keinoin. Maalaisliitto vastusti korpikommunismia syrjäseuduilla, mutta todellinen taistelu käytiin kaupungeissa, tehtaitten lattioilla, yhdistyksissä ja järjestöissä.

"Jos menetämme SAK:n, menetämme kaiken", sosialidemokraatit sanoivat SAK:n liittokokouksen alla vuonna 1947. Forssan kokouksen osanottajat tuskin olisivat hyväksyneet, että työnantajat rahoittivat sosialidemokraatteja kommunisminvastaisessa työssä. Mutta tarkoitus pyhitti keinot, Suomi ei joutunut Tšekkoslovakiassa tielle.

Vielä 1970-luvulla Rafael Paasio ja Kalevi Sorsa saivat tapella puolueensa vasemmistovirtauksia vastaan, kun Moskovan ohjimat stalinistit yrittivät murentaa SDP:tä sisältäpäin.

* * *

Forssan kokous halusi käynnistää työväen osuustoiminnan. Työväen piti saada oma pankki, omat palo-, henki- ja tapaturmavakuutuslaitoksensa. Näin tapahtuikin. Kuluneen sadan vuoden aikana on nähty sekä "punapäätöksen" nousu että tuho. Väinö Tannerin kasaama omaisuus hupeni kasinotalouden ristiaallokossa.

"Pellervolaisiin, joitten kanta on varsinaiselle työväenliikkeelle suuresti epäilyksenalainen, kartettakoon siis yhtymästä enempää kuin muihinkaan porvarillisiin." Näin totesi Forssan kokous. Kun pellervolainen HOK nyt sulauttaa itseensä Elannon, voidaan sanoa, että työväen osuustoiminta on loistonsa päivien jälkeen tullut siihen, mistä Forssan kokous varoitti.

Kokous vaati, että yhteiskunnan on otettava työnvälitystoiminta hoitoonsa. Myös tapaturmavakuutuksen ja vanhuuden vakuutuksen puolesta lausuttiin Forssassa väkevät ponnet. Rahoituskeinoksi kokous esitti tupakka- ja väkijuomaveroa. Vaadittiin myös progressiivista verotusta, maksutonta oikeusapua ja työntekijän etuoikeutta palkkasaataviin konkurssitapauksissa.

Kokous vaati kahdeksantuntisia työpäiviä, minimipalkkaa, se esitti naisten yötyön kieltämistä ja vaati naisille "samasta työstä samaa palkkaa". Ainakin naisasialiikkeen mielestä viimeinen kohta on edelleen toteuttamatta. Esitettiin myös vaatimus äitiyslomasta. Palkallisen loman sopivaksi pituudeksi esitettiin "neljä viikkoa ennen ja kuusi kuukautta jälkeen synnytyksen".

* * *

Kun Suomessa siirryttiin peruskoulujärjestelmään, pantiin toimeksi sekin Forssan kokouksen vaatimus, että opetusta oli kaikille annettava ilmaiseksi. Kokous vaati kouluihin yhteiskuntaopin opetusta ja kansantajuuden ja eri ikäkausille soveltuvan oppikirjan, "joka sitten koulutoimen ylläpidon ja Suomen sosiaalidemokraattisen puolueen yhteisesti valitseman komitean tarkastamana hyväksyttäisiin oppikirjana käytettäväksi". Erkki Ahon pääjohtajakaudella koululaitosta johdettiin tässä hengessä.

Forssassa vaadittiin kirkkoa erotettavaksi valtiosta ja uskonnonopetusta pois koulusta. Uskonto on tänä päivänä suomalaisten yksityisasiana, mutta valtionkirkon asema on vankka. Enemmistö sosialidemokraatteja äänestävistä maksaa kirkollisveroa siinä kuin muutkin.

Forssan kokous halusi metsästys- ja kalastusoikeuden riippumattomaksi maaomaisuudesta. Nykyinen sisäministeri Kari Rajamäki sai äskettäin aikaiseksi jokamiehen onki- ja pilkkioikeudet. Rajamäki on tällä erää tuorein työväenliikkeen sankari perinnepuolella.

Joiillakin elämän alueella Forssan kokouksen toivomukset ovat jääneet toteuttamatta. Kieltolakia toki kokeiltiin 1919 - 1932, mutta laista oli enemmän haittaa kuin hyötyä. Forssassa haluttiin myös edistää rauhan aatetta sotaväen kustannuksella. Silloin ei arvattu, että myös suomalainen työmies olisi neljäkymmentä vuotta myöhemmin ase kädessä puolustamassa Suomea kommunismin kotimaata vastaan.

* * *

Yhteistoimintaan muiden puolueiden kanssa SDP voisi ruveta "ainoastaan silloin, kun se voi tapahtua puolueohjelmaa sivuuttamatta", Forssassa sanottiin. Se jäi kuitenkin hurskaaksi toiveeksi.

Tannerin SDP liittoutui maalaisliiton kanssa, 1930-luvun lopulla Pehr Edvin Svinhufvud syrjäytettiin, ja presidentiksi valittiin vuonna 1937 maalaisliiton Kyösti Kallio. "SDP sai kansalaisyhteiskunnat." Ilman sitä talvisodan yksimielisyyttä tuskin olisi syntynyt.

Tarvittiin kolme sotaa ja neljäkymmentä vuotta, ennen kuin Forssan kokouksen toivomuslista alkoi toden teolla toteutua. SDP ei Suomessa ole milloinkaan päässyt samaan asemaan kuin veljespuolue Ruotsissa. Se on joutunut käymään kahden rintaman sotaa - oikealle ja vasemmalle - ja liittoutumaan milloin minkin puolueen kanssa. SDP on kuitenkin osoittanut, että jopa 25 %:n kannatuksella voi hallita.

* * *

Suomessa työväenliike on vauhdittanut sosiaalilainsäädäntöä kahdella tavalla, sekä omilla vaatimuksillaan että pelkällä olemassaolollaan. Kautta vuosikymmenten porvaripuolella on tahdottu ehkäistä työväenliikkeen nousua myös tekemällä sosiaalipoliittisia uudistuksia, tai ainakin myönnytyksiä. Neuvostoliiton pelkkä olemassaolo on ollut suomalaisen tasa-arvopolitiikan vauhdittaja.

Kokoomuksen asevelisiipi asettui sodan jälkeen tukemaan Fagerholmin vähemmistöhallituksen (1948 - 50) esityksiä, ei välttämättä vakaumuksesta, vaan jotta ihmisten elinoloja parantamalla vähennettäisiin vähäväkisten alltiutta äänestää kommunisteja. Hallitus lait työajoista, sosiaalivakuutuksesta, äitiyslomasta, lapsilisistä sekä invalidi- että eläkeavustuksista. Merkittävä uudistus oli myös aravalakien säätäminen.

* * *

Forssan kokouksen mielestä ammattiosastojen ja -yhdistysten pitäisi pyrkiä liittymään yhdeksi suureksi ammattijärjestöksi, jotta niille tulisi sananvaltaa. Tilanne nähtiin vuonna 1903 melko toivottomaksi. Eetu Salinin mukaan Suomen ammattiyhdistykset olivat väärässä tarkoituksessa perustetut - ne olivat wrightiläisiä, tarkoitettut vain lieventämään ja sovittelemaan työntekijän ja työnantajain välisiä riitaisuuksia. Toisin oli Englannissa: "Ammattiyhdistyksen jäsenen ei siellä tarvitse koskaan lähestyä pyytämään kapitalistilta työtä."

Sata vuotta Forssan kokouksen jälkeen SAK ja Lauri Ihalainen neuvottelevat valtiovallan ja elinkeinoelämän kanssa tasavertaisina samassa pöydässä Suomen kohtalonkysymyksistä. Englannin ammattiyhdistyksiltä niistettiin nenät Margaret Thatcherin aikaan, mutta Ihalainen on reivannut SAK:ta pari piirua takaisin "wrightiläiseen suuntaan". Siksi SAK on vahvempi kuin milloinkaan. Se tekee presidenttejä ja kaataa halutessaan pääministereitä. Ja jokaisessa suomalaisessa asuu pieni paperityöläinen, jos saavutettuihin etuihin aiotaan kajota.

* * *

Forssassa vaadittiin "terveydenhoito valtion ja kuntien asiaksi, maksutonta lääkärinapua ja lääkkeitä sekä synnytysapua". Kun kansanterveyslaki vuonna 1972 säädettiin tämäkin kohta toivomuslistasta oli toteutettu. K.-A. Fagerholm saattoi piruillen mainita, että "kaikki (paitsi radion ja tv:n tytöt ja pojat) tietävät, että yhteiskuntamme on tänään äärettömän paljon parempi kuin se oli v. 1930".

Jälkeenpäin on helppo nähdä, että juuri 1970-luvulla Forssan kokouksen perillisiltä mopo karkasi käsistä. Suomalaiseen yhteiskuntaan luotiin maalaisliiton ja kokoomuksen suosiollisella tuella hyvässä tarkoituksessa niin monta menoautomaattia, että nyt ollaan hätää kärsimässä. Pitäisi leikata, karsia ja priorisoida.

"Monessa suhteessa sosiaaliturvajärjestelmän toiminnan tuloksista voidaan esittää kritiikkiä, mutta toisaalta väestön käsitykset hyvinvoinnin tarpeellisuudesta ovat erittäin myönteiset ja hyvinvointijärjestelmän kannatus on varsin laajaa", Pentti Arajärvi summasi äskeisessä väitöskirjassaan.

Hyvinvointivaltion idea onkin vietelty puolelleen meidät kaikki. Varakkaampikin väki on totutettu halpuihin palveluihin. "Minä nyt nautin näistä palveluista, olenhan minä verojakin maksanut." Kun varakkaiden perheiden lapset muuttavat toistensa isien omistamiin kaksioihin ja vastaanottavat vuokratukea, puliveivaus nähdään oikeutettuna veronpalautuksena yhteiskunnalta.

Hyvinvointivaltion ylläpitäminen on nollasummapeliä, jossa yhden etu on toisen haitta. Poliittiset ohjelmat ovat joukko ristiriitaisia tavoitteita, jotka eivät toimi taloudellisena yhtälönä.

Sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre on pukeutunut tilanteen esimerkin muotoon: "Kansalainen kävelee kadulta yksityislääkärin vastaanotolle hoitamaan poskiontelotulehdustaan, ja Kela korvaa käynnistä automaattisesti osan. Samaan aikaan Kelan rahat lasten ja nuorten psykoterapiaan uhkaavat loppua kesken vuoden."

Paavo Lipposen SDP on keskeinen toimija, kun Forssan kokouksen perintöä vaalitaan. Miten puolustaa hyvinvointivaltiota niin, että sen toimivat osat varjeltuvat ja kansantalouden kilpailukyky säilyy? Sosialidemokraattinen virkamies Raimo Sailas

johtaa karsintatalkoita ja osallistuu tovereiden väliseen kansalaiskeskusteluun.

Seppo Lindblomin (SK 32/2003) mielestä Sailaksen paperi on ihan käypä hyvinvointivaltion pelastusohjelma. "Poliittista rohkeutta tarvittaisiin edes siinä, että kunnianhimoinen ohjelma vietäisiin kokonaisuutena läpi." Mutta mitä tehdä, kun suurin osa eduskunnan jäsenistä tulee julkiselta sektorilta? Ja kansanedustajana kaikki ovat valtion palkollisia.

Hyvinvointivaltion rakentaminen on ollut epäkiitollista työtä. Sitä mukaa kun kaikinpuolinen hyvinvointi ja turvallisuus on parantunut, poliitikkojen arvostus on laskenut. Alle kymmenen prosenttia suomalaisista sanoo enää luottavansa poliitikoihin "erittäin paljon" tai "melko paljon". Äänestäjät ovat kiittämätöntä sakkia.

* * *

Kun Eetu Salin päätti Forssan kokouksen, hän lausui: "Työ, minkä nyt päättynyt kokous on suorittanut, on tärkeimpiä, mitä Suomen työväenliikkeen suoritettavana on tähän asti ollut, ja se tulee pitkiä aikoja olemaan pätevänä perustuksena vastaiselle työväenkehitykselle."

Kokouksen loppuksi laulettiin "Marseljeesi".

Lasse Lehtinen